МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
ПРОФЕСИОНАЛНА ГИМНАЗИЯ ПО МЕХАНОТЕХНИКА
“ПРОФЕСОР ЦВЕТАН ЛАЗАРОВ”
гр.Пловдив, ул. “Братя Бъкстон” №71 А, тел. 0896610721;
e-mail: **mehano@pgmtplovdiv.info, район Южен**

План за превенция и интервенция на насилието и тормоза в ПГМТ „Проф. Цветан Лазаров“ 2026/2027

I. Дефиниция

Тормозът е форма на насилие, която се определя като ***сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група***.

Насилието между деца в училище обхваща широк спектър от прояви. То е явление, което оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват.
Ключови в разбирането за тормоза са следите характеристики на това поведение:

- злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
- повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

- **физически тормоз** – блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;
- **вербален тормоз** – подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;
- **психичен тормоз** – подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;
- **социален тормоз** – избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на злобни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране.

Тормозът може да бъде реален или **виртуален**. Бурното развитие на електронните комуникации през последните години доведе до нарастване на проявите на насилие, които се извършват чрез интернет или мобилен телефон. Тук спада разпространяването на:

- обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронна поща или в социалните мрежи;

- разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават;
- снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видео в интернет или други канали без негово съгласие, на слухове, клюки и заплахи в социалните мрежи, крадене на самоличност и др.

II. Задължения на всеки учител

Училището като ключова институция за възпитанието и образованието на учениците може да изиграе изключително важна роля за справянето с тормоза, тъй като то е мястото, където децата прекарват по-голяма част от времето си. Учителите, педагогическият съветник, педагогическият персонал са значими фигури в живота на учениците.

Едно от основните им задължения, постановено в Етичния кодекс и неотменна част от длъжностната характеристика на всеки работещ с деца, е ***познаването, откриването, идентифицирането на симптомите на насилие и тормоз над дете и спазване на процедурите, които го защитават.***

Основно задължение на всеки учител е да се намеси, за да разреши и прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел или за която е получил сигнал.

III. Мерки за намаляване на риска от училищен тормоз между учениците

1. На всички нива: защита и отстояване на човешките права и проява на междуетническа, междукултурна, религиозна, национална толерантност.
2. Провеждане на колективни и индивидуални срещи, с цел информиране от класните ръководители „Какво е насилие и тормоз и как да го разпознаваме и как да се справяме с него?”:
3. Създаване на план с правила и училищна политика за превенция и интервенция на насилието и тормоза в системата на училищното образование, с цел осигуряване на сигурна образователна среда.
4. Извършване оценка на тормоза в училище през учебната година.

Анкета се провежда от класните ръководители в началото на учебната година. Резултатите се обработват от Координационен съвет и се обсъждат на Педагогически съвет.

IV. Създаване на мерки за противодействие на училищния тормоз между учениците и осигуряване на сигурна образователна среда.

1. **Създаване на координационен съвет, с ясно формулирани права и задължения, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с насилието и тормоза.**

2. **Оценка и анализ на училищната среда – оценката и анализът стоят в основата на създаването на сигурна образователна среда. Организират се от ръководството на училището и се реализират от координационния съвет.**

Оценката следва да съдържа отговор на следните въпроси:

До колко са запознати всички заинтересовани страни с темата за тормоза и насилието? Какви видове и форми на насилие и тормоз има в училище? Колко често се проявяват те? Къде са местата, които крият риск?

Кои най-често са участниците? Каква е най-ефективната реакция и какви действия трябва да бъдат предприети?
След провеждането на оценка посредством психологическите способи за това (въпросници, анкети, дискусии, фокус групи), при наличие на проблем, резултатите се представят от координационния съвет и се обсъждат на тематичен педагогически съвет, в който участие би следвало да вземат всички заинтересовани страни.

Училището трябва да работи в посока:
- възпитаване у децата позитивни социални нагласи и умения, които не допускат насилие при взаимоотношенията с връстниците и околните;
- подобряване на физическата среда (класни стаи, общи помещения), за да не съдържа тя предпоставки за възникване на конфликт;
- работа в посока формиране на екип и общностни ценности, споделяне и решаване на проблемите в общността;
- достатъчно дискутиране на темите сред учениците, за да могат те да осъзнаят в пълнота последиците от насилието и тормоза;

На ниво училище, образователен етап, клас, група трябва да се води цялостна политика за превенция и интервенция за справяне с училищното насилие и тормоз.

3. Превенция и интервенция в случаи на насилие и тормоз

Превенцията, по своята същност, включва комплекс от дейности и мерки, чиято цел е ограничаването или пълното премахване на предпоставките и факторите, които могат да доведат до насилие**.**

Дейностите по превенция на равнище училище предвиждат:

1. Изграждане на обща атмосфера на съгласие, доверие и съпричастност с помощта на родители, учители и ученици
2. Участие в общи мотивиращи дейности, възпитаващи в толерантност и емпатия
3. Провокиране на проявата на добро във всичките му аспекти.
4. Актуализиране на Етичния кодекс на училищната общност, съгласно ЗПУО
5. Създаване и спазване на единни училищни правила, които да станат част от Правилника за дейността на училището (изработване на правила и ценности, първо, по класове; обобщаване и вписване в Правилника)
6. Запознаване на цялата училищна общност със същността, определението и проявлението на насилието и тормоза.
7. Подобряване на системата с дежурства, изготвяне на график и осигуряване на неговото спазване, с цел превенция за прояви на тормоз и насилие в общите части.
8. Договаряне на единен план, включително разписани ясни отговорности, за реагиране при всяка проява на тормоз и насилие.
9. Спазване на принципите за системност и регулярност при вписване, изясняване и прилагане на мерки и последващи действия при случаи на тормоз или насилие.
10. Изработване на училищно информационно табло за правата и задълженията на учениците и превенция на тормоза.
11. Повишаване информираността и квалификацията на педагогическите специалисти, провеждане на обучения по темата.
12. Осигуряване на реални партньорства с външни за училището служби, организации и специалисти.

Дейностите по превенция на ниво клас включват:

1. Създаване на общи правила на класа от класен ръководител и ученици.
2. Изучаване спецификите и личността на ученика.
3. Усвояване на уменията за самоконтрол върху собствените емоции, както и на отговорността към импулси, думи и действия.
4. Развиване на социално - емоционалното учене и емоционалната интелигентност на всеки ученик.
5. Намиране на общ език с подрастващите, изравняване на комуникационно и емоционално ниво с учениците. Използване на иновативни методи и интерактивни подходи.
6. Провеждане на дискусии, беседи, проучвания на тема:

- *Какво представлява тормозът, разпознаваме ли го и как можем да докладваме за случаи на тормоз?*
- *Какви са преживяванията на извършителя и потърпевшия (някои видове поведение като присмиването, може да изглеждат като игра или шега, но обиждат и водят до негативни емоции у този, към когото са насочени, и той да се чувства унизен или заплашен)?*
- *Как се чувстваме, когато видим прояви на тормоз и какво правим?; - Какво можем и искаме да направим?*
- *Кои са основните ценности, правила на поведение, които следва да приемем?*
- *Как можем да ги прилагаме?*

Целта е да се създаде пространство, в което да се говори открито за тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения, недопускащи насилие като емпатия, толерантност и уважения към различията, решаване на конфликти и др.

7. Споделяне на житейски опит и решаване на казуси, свързани с хипотетични житейски ситуации. Обсъждане, осмисляне и запознаване със същността на агресията.
8. Използване на подход, ориентиран към децата, при който те да са главните помощници при реализирането на превенцията против тормоза и насилието.

Дейности по превенция с родителско участие:

1. Участие в училищни инициативи и събития.
2. Включване на родители за подпомагане реализирането на ценни училищни инициативи – спортни състезания, екскурзии, празници.
3. Подобряване на комуникацията и взаимодействието между училищната и родителската общност.
4. Повишаване отговорността на родителите и тяхната активност за сътрудничество с учителите и училищното ръководство с цел развитието на децата им.
5. Провеждане на тематични родителски срещи.
6. Покана към родители, които да се включат в Дни на професията, където да разкажат за своите професии.
7. Идентифициране на родители, които могат да бъдат посредници при решаване на конфликти, както и на такива, които могат да бъдат посредници при работата и взаимодействието с институциите.
8. Използване на електронния дневник за бързото и навременно информиране на родителите по всички актуални въпроси, касаещи развитието на техните деца.

Интервенцията представлява отговор от страна на училището като институция, при възникване на ситуации за насилие и тормоз. При нея се осъществява комплекс от

последователни мерки и действия като се използват методи, които винаги целят най-добрия интерес за детето.

Дейности по интервенция на ниво училище:

1.Водене на дневник за регистриране на ситуации на тормоз в училището. В него се документират само случаите, съответстващи на второ и трето ниво според приетата класификация, при които е необходима намесата на координационния съвет. Той трябва да включва дата, група, клас, участници, наблюдатели, описание на ситуацията, вида тормоз, предприети мерки, подпис на служителя.

След регистрирането на случай на тормоз или насилие координационният съвет прави анализ на ситуацията и дава становище за индивидуалната работа на ученик или ученици, които се намират в ситуация на риск по смисъла на Закона за закрила на детето и ЗПУО. Координационният съвет насочва ученици и при необходимост от обща или допълнителна подкрепа на личностното развитие.

Дневникът се съхранява при педагогическия съветник.

2.Иницииране на работа по случай, включително насочване към другите служби.

При случай от трето ниво или по случай от второ ниво, по преценка на членовете на координационния съвет се уведомява Дирекция „Социално подпомагане“, Отдел “Закрила на детето“ и/ или полицията. Прави се проверка се включва и представител на училището.

Всеки служител в училището, всеки учител е длъжен при установяване на случай на тормоз или насилие незабавно да уведоми директора.

Дейности по интервенция на ниво клас:

1.Обсъждане между децата и учителя/класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем и търсене на възможни решения.

2.Съвместни действия между учител/класен ръководител и педагогически съветник и при необходимост – включване на външни специалисти.

3. Използване на посредник или медиатор за решаване на конфликта.

Дейности по интервенция с родителско участие:

1. Провеждане на тематични родителски срещи или индивидуални срещи с родителите на участниците в конфликта.

2. Изтъкване на добрите и силни страни на участниците в конфликта и след това пресъздаване на същността на конфликта с цел намаляване на напрежението между страните.

3. Информиране на останалите родители от класа по преценка на учителя, ако това би допринесло за намаляване на напрежението във взаимоотношенията.

4. Даването на конкретни препоръки и практически насоки от учителя и педагогическите специалисти към родителите, за да могат те да се справят с проблема.

В случай на несъгласие, възпрепятстване и нежелание за съдействие, от страна на родителите, учителят трябва да се обърне към координационния съвет за съдействие.

Ръководството на училището е задължено да:

-осигурява ежегодно обучение на своите служители по теми свързани с насилието и тормоза и превенцията срещу тях;

-осигури специалисти за интервенция в случай на насилие и тормоз, ако не разполага с такива, да да се обърне към външни;

- предостави достатъчно материали, които да информират учители и ученици за същността на насилието и тормоза и справянето с тях.

V. Процедури и алгоритъм при установен тормоз между учениците.

Ниво на тормоз	Отговор на училището	Отговорни лица
Еднократно нарушаване на правилата	Прекратяване – изтъкване на нарушеното правило – налагане на съответната последица	Учител, дежурен учител, класен ръководител
Повтаряне на едни и същи нарушения на правилата	Протокол за тормоз – възстановяване на щетата, преценява се дали е необходимо да се разговаря с родителите	Класен ръководител, педагогически съветник
Сериозно – злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, както на детето-жертва, така и на детето-извършител.	Насочване към МКБППМН и полицията Протокол за тормоз – среща с родителите; – възстановяване на щетата; – включване на учениците в допълнителни програми.	Координационен съвет

VI. Действия при разрешаване на установен училищен тормоз между учениците:

Важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата.

За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват, без активно да участват.

По-голяма част от ситуациите на тормоз следва да бъдат овладени от учителите, а някои от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест.

*Ако учениците се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра.

*Ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз.

*Ако ученикът не се чувстват добре от закачките и подигравките, тогава поведението може да е тормоз.

*Ако ученикът, към когото са отправени подигравките, поиска от другото дете да спре и той или тя не спират да се подиграват, тогава става въпрос за тормоз.

*Ако ученикът, който дразни, продължава да дразни или дразни отново и отново, това е тормоз.

*Ако дразненето е за нещо, което ученикът не може да промени (височина, носене на очила, тегло, способност да чете, атлетически способности и пр.), тогава може да е тормоз.

*Ако има и други хора наоколо, които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки, това е тормоз.

*Ако едното дете е по-силно или по-популярно, по-голямо на възраст или по-властно, това може да е тормоз.

*Ако се касае просто за приятелска игра, учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят.

Ако наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз, е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

<u>Първа стъпка</u>: Прекратяване на ситуация на тормоз:

Задължение на всеки учител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел.

- В случай на физически тормоз, децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно.
- Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на насилника и други деца, защото това може да урони неговото достойнство;
- Спонтанна реакция на възрастните е заставането на страната на „жертвата" и наказване на „насилника". Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето - обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от състрадание, за да може то да развие това чувство към другите. Защото липсата на състрадателност е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз.

<u>Втора стъпка</u>: Реакции спрямо детето, което е упражнило тормоз:

- Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата. ***Когато се прилага подходът за възстановяване на щетата, е необходимо задължително да се уведоми класният ръководител.***
- Той се прилага от класния ръководител. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище се придържа, а не за да бъде наказан.
- Ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам избира и решава как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово решение трябва да се съгласи и ученикът, който е бил потърпевш от тормоза. Като първа стъпка класният ръководител изслушва ученика. Не е желателно ученикът да се изслушва, съвместно с потърпевшия. След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време може да проследява поведението на учениците и да дава обратна връзка.

<u>Трета стъпка:</u> Реакции спрямо дете, което е обект на тормоз:

Работата с ученици, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение.

- Важно е класният ръководител да поговори с ученика, по възможност още същия ден, за да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени.
- Погрешно е открито и публично пред другите ученици да се оказва подкрепа на потърпевшото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите съученици.
- При този първи разговор е важно да се предложи на ученика подкрепа, като се остави то само да определи какво точно ще му помогне да се почувства сигурно.
- Подчертава се поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се.
- Никога не трябва да се предлага среща между ученик - жертва на насилие, и неговия мъчител с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последствия.
- Класният ръководител наблюдава ученика в следващите дни, за да се увери как се чувства и при необходимост отново разговаря с него.

<u>Четвърта стъпка:</u> **Реакции, спрямо наблюдателите:**

- Класният ръководител изтъква задоволство от постъпката на тези, които са се намесили в защита на училищните ценности. С останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще.
- Убеждение за отговори на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая.
- Класният ръководител насърчава учениците за грижа спрямо тормозения ученик.